

АНАЛІЗ МЕТОДІВ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

ANALYSIS OF METHODS FOR ASSESSING THE FINANCIAL CONDITION OF AN ENTERPRISE

Мельник А.О.

доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри бізнес-економіки та туризму,
Київський національний університет технологій та дизайну
ORCID ID: 0000-0002-4051-3033

Захарова Ю.І.

студентка,
Київський національний університет технологій та дизайну
ORCID ID: 0000-0002-6807-6066

Melnyk Alona

Doctor of Economics, Professor,
Head of the Department of Business Economics and Tourism,
Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv

Zakharova Yulia

Student,
Kyiv National University of Technologies and Design, Kyiv

У статті розкрито сутність і необхідність оцінки фінансового стану підприємств у сучасних умовах. Наведено основні показники оцінки фінансового стану підприємства. Наведено основні прийоми аналізу фінансового стану та виявлені шляхи його покращення. Систематичний аналіз фінансового стану підприємства, його фінансової стійкості необхідний тому, що дохідність підприємства та величина прибутку багато в чому залежать від його платоспроможності. Особлива увага приділена дослідженню методик оцінки фінансового стану підприємства, які використовуються найчастіше. Акцентовується увага на доцільності розроблення та впровадження адаптованих до сучасних умов заходів покращення фінансового стану вітчизняних промислових підприємств. У сучасних умовах господарювання аналіз фінансового стану – необхідна складова частина процесу управління підприємством. Основним напрямом його практичної реалізації є виявлення можливостей підвищення ефективності функціонування підприємства, визначення перспектив його розвитку.

Ключові слова: фінансовий стан, оцінка фінансового стану, фінансова стійкість, платоспроможність, фінансова незалежність.

В статье раскрыта сущность и необходимость оценки финансового состояния предприятий в современных условиях. Приведены основные показатели оценки финансового состояния предприятия. Представлены основные приемы анализа финансового состояния и выявлены пути его улучшения. Систематический анализ финансового состояния предприятия, его финансовой устойчивости необходим потому, что доходность предприятия и величина прибыли во многом зависят от его платежеспособности. Особое внимание уделено исследованию методик оценки финансового состояния предприятия, которые используются чаще всего. Акцентируется внимание на целесообразности разработки и внедрения адаптированных к современным условиям мероприятий по улучшению финансового состояния отечественных промышленных предприятий. В современных условиях хозяйствования анализ финансового состояния – необходимая составляющая процесса управления предприятием. Главным направлением его практической реализации является выявление возможностей повышения эффективности функционирования предприятия, определение перспектив его развития.

Ключевые слова: финансовое состояние, оценка финансового состояния, финансовая устойчивость, платежеспособность, финансовая независимость.

The article reveals the essence and necessity of assessing the financial condition of enterprises in modern conditions. The main indicators of assessing the financial condition of the enterprise are given. The main methods of analyzing the financial condition are presented and ways to improve it are identified. A systematic analysis of the financial condition of the enterprise and its financial stability is necessary because the profitability of the enterprise and the amount of profit largely depend on its solvency. Banks also take into account the financial condition of the enterprise, determining the mode of its lending and differentiation of interest rates. Special attention is paid to the study of methods for assessing the financial condition of the enterprise, which are used most often. Evaluation methods can be used in parallel or in part, complementing each other. Attention is focused on the feasibility of developing and implementing measures adapted to modern conditions to improve the financial condition of domestic industrial enterprises. In modern business conditions, financial analysis is a necessary component of the enterprise management process. The main direction of its practical implementation is to identify opportunities to improve the efficiency of the company's operation, determine the prospects for its development. The assessment of the financial condition of the enterprise is one of the important elements in the management system and making various economic decisions. It is of interest to investors, creditors, suppliers of material and technical resources, government authorities and production managers. Therefore, one of the main tasks of each company is to find ways to improve its financial condition. It is proved that the financial status must be systematically and comprehensively assessed using a variety of methods, techniques and methodologies. These indicators are an important characteristic of the results of operations of each company, and determine the interaction of all the components of its financial relationships, as well as a set of production and economic factors.

Key words: financial position, financial condition assessment, financial stability, solvency, financial independence.

Постановка проблеми. В умовах ринкових відносин суттєво зростає роль фінансово-економічної діяльності, що передбачає своєчасний та якісний аналіз фінансового стану підприємств, оцінку використання капіталу і забезпечення ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та прибутковості. Ця проблема має велике значення, оскільки рівень життя громадян України визначається стійким фінансовим станом підприємств, а нестійкий фінансовий стан та банкрутство підприємств породжують безробіття та низький рівень життя.

Аналіз останніх публікацій. Проблемам оцінки фінансово-майнового стану підприємства та пошуку шляхів його зміцнення присвячені роботи багатьох авторів. В.Я. Амбросов і Ю.Ф. Прохватулов пропонують проводити комплексну оцінку підприємства за допомогою рейтингової експрес-оцінки [1], М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмерзицька – за допомогою розрахунку інтегрованого показника [2], В.К. Горкавий – за допомогою рейтингових методик бальних оцінок, відносних відхилень і багатовимірної середньої [3], Б.М. Литвин і М.В. Стельмах – методом коефіцієнтів [4]. Слід відзначити відсутність єдиного підходу щодо групування та способу визначення показників оцінки фінансового стану та визначення доцільності застосування закордонних методик аналізу для вітчизняних підприємств. Все це вказує на необхідність подальших досліджень проблем аналізу фінансового стану підприємств.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження наявних методичних підходів до оцінки фінансового стану підприємства.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи публікації, в яких розглядалися проблеми фінансового стану підприємств, можна дійти висновку, що фінансовий стан підприємства –

комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.

Фінансова діяльність підприємства має бути спрямована на забезпечення систематичного надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів, фінансової стійкості з метою ефективного функціонування підприємства. Саме цим зумовлюється необхідність і практична значущість систематичної оцінки фінансового стану підприємства, якій належить суттєва роль у забезпеченні його стабільного фінансового стану [6].

Аналіз фінансового стану будь-якого підприємства є нагальною необхідністю. Фінансовий аналіз – це засіб оцінки і прогнозування фінансового стану підприємства на основі його бухгалтерської звітності. Фінансовий аналіз може виконуватися як управлінським персоналом самого підприємства, так і будь-яким зовнішнім аналітиком.

Результати фінансового аналізу використовуються для планування, контролю та прогнозування фінансового стану підприємства. Його мета – встановити планомірне надходження грошових коштів і розмістити власні та позичені кошти таким чином, щоб забезпечити нормальне функціонування підприємства, одержання максимального прибутку та ефективного управління ним, а також запобігання банкрутству [5].

Аналіз різних літературних джерел дав змогу виділити такі групи методів оцінки фінансового

стану підприємства, як: коефіцієнтні, комплексні, інтегральні, беззбиткові та рівноважні.

Найбільш поширеним є коефіцієнтний метод. Він ґрунтується на розрахунку системи показників, які показують різні аспекти діяльності підприємства і враховують внутрішні та зовнішні чинники впливу на фінансовий стан підприємства. У табл. 1 наведена система напрямів та коефіцієнтів для оцінки фінансового стану підприємства коефіцієнтним методом.

Під час оцінки фінансового стану підприємства таким методом використовують або всю діяльність підприємства, або частину, розширюючи при цьому склад коефіцієнтів. Істотним недоліком цього методу є відсутність нормативних значень більшості коефіцієнтів, які використовують, а також зміни величин коефіцієнтів у динаміці не можуть бути визначені належним чином, тому що чисельник і знаменник будь-якого коефіцієнта змінюється у часі.

Комплексний метод аналізує діяльність підприємства у динаміці і групується за двома напрямками. Перший напрям включає показники доброго фінансового стану: платоспроможність; використання капіталу; організацію розрахунків; наявність стабільних фінансових ресурсів. Другий напрям включає показники незадовільного фінансового стану: відсутність власних оборотних коштів; неефективне розміщення ресурсів; наявність стійкої заборгованості з платежів; негативні тенденції у виробництві. Комплексний метод дає змогу виявити проблемні аспекти діяльності підприємства і з'ясувати причини, що їх зумовили, але на його основі дуже складно зробити детальні висновки про фінансовий стан підприємства загалом. Цей метод є дуже трудомістким, і це ускладнює його використання на практиці, особливо коли потрібна оперативна оцінка фінансового стану. На рис. 1 показано схему оцінки фінансового стану підприємства за комплексним підходом.

Інтегральний метод передбачає розрахунок інтегрального показника на базі узагальнюючих показників за рівнем платоспроможності, фінансової незалежності, якості активів підпри-

ємства. Цей метод дає можливість доповнити будь-які кількості аналітичних напрямів і коефіцієнтів оцінки фінансового стану підприємства в разі потреби в їхньому включенні в інтегральний показник. Недоліком є те, що виникає певна неузгодженість понять «платоспроможність» та «ліквідність». Загальні показники інтегрального методу оцінки фінансового стану підприємства наведені на рис. 2.

Беззбитковий метод базується на ролі операційного важеля у формуванні результатів діяльності підприємства, на можливості керування його витратами і результатами для досягнення необхідних показників беззбитковості виробництва. Критерієм оцінки фінансового стану підприємства в цьому разі виступає виручка від реалізації, що підприємство має після проходження порогу рентабельності. Отже, чим вищий запас виручки від реалізації у відсотках, тим стійкіший фінансовий стан підприємства [5]. Перевагою цього методу є те, що він включає беззбитковість (базовий аспект діяльності підприємства) та витрати, тому і є сучасним та практичним. Недоліком є те, що він не узгоджується з такими сторонами оцінки, як конкурентоспроможність, кредитоспроможність, ринкова і ділова активність, тобто він потребує подальшого розвитку.

Рівноважний метод заснований на досягненні рівноваги між ліквідними потоками у сфері господарсько-інвестиційної і фінансової діяльності підприємства. Перша виступає як зона створення коштів, а друга – як зона споживання коштів. Формовані і спожиті в них ліквідні грошові потоки мають назву результату господарської діяльності і результату фінансової діяльності відповідно. Рівність між цими результатами створює ситуацію ідеальної фінансової рівноваги підприємства, коли сукупний результат господарської і фінансової діяльності дорівнює нулю. На рис. 3 зображена оцінка фінансового стану підприємства рівноважним методом.

Цей метод випробуваний світовим досвідом. Його реалізація дала змогу встановити дев'ять типових ситуацій фінансового стану під-

Таблиця 1

Коефіцієнти для оцінки фінансового стану підприємства

Напрямок	Коефіцієнти
Ліквідність	Коефіцієнт абсолютної ліквідності Коефіцієнт загальної ліквідності Коефіцієнт критичної ліквідності
Рентабельність	Коефіцієнт рентабельності активів Коефіцієнт рентабельності реалізації Коефіцієнт власного капіталу
Фінансова стійкість	Коефіцієнт автономії Коефіцієнт фінансового ризику Коефіцієнт концентрації позикового капіталу
Ділова активність	Коефіцієнт оборотності активів Коефіцієнт оборотності власного капіталу Коефіцієнт оборотності основних засобів

Рис. 1. Показники комплексної оцінки фінансового стану підприємства

Рис. 2. Загальні показники інтегрального методу

приємства і розробити відповідні рекомендації загального характеру для досягнення фінансово-господарської рівноваги у разі відхилення підприємства від лінійної рівноваги чи зони безпеки, що є дуже цінним під час використання саме цього методу [6]. Однак метод має свої

недоліки, він не дає можливості врахувати стан підприємства в конкурентному, діловому, кредитному і ринковому середовищі.

Таким чином, проаналізувавши наведені вище методи, які використовуються для оцінки фінансового стану підприємства, можна дійти

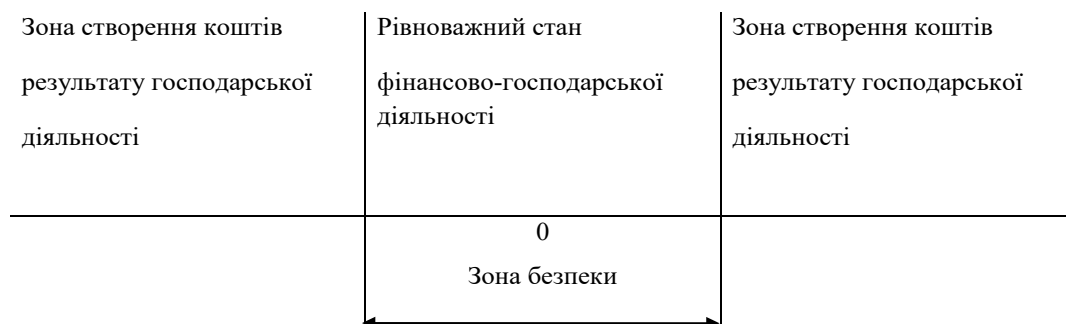

Рис. 3. Оцінка фінансового стану підприємства рівноважним методом

висновку про наявність різноманітних методик оцінки фінансового стану. Основними критеріями вибору того чи іншого методу оцінки можуть бути:

1. Часові обмеження. Якщо оцінку потрібно здійснити найближчим часом, то не рекомендується використовувати коефіцієнтний, комплексний чи інтегральний методи.

2. Обширність аналізу. Такі методи аналізу, як беззбитковий та рівноважний, не враховують таких видів діяльності підприємства, як конкурентоспроможність, кредитоспроможність, ділова активність тощо.

3. Наявність доступу до детальної інформації про діяльність підприємства. Якщо така існує, варто вибрати комплексний або коефіцієнтний підхід [7].

Висновки. Таким чином, фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи

фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів. Систематизація методів оцінки фінансового стану підприємства дала змогу встановити переваги й недоліки наявних методів, необхідність їхнього удосконалення з позицій поєднання позитивних сторін кожного методу і зручності їхньої практичної реалізації для управління фінансовим станом у потрібному напрямі. У процесі використання управлінських рішень доцільно використовувати коефіцієнтний або комплексний метод, адже вони є найбільш широкими й охоплюють усі сфери діяльності підприємства. Ці методи представляють підприємство і всі його зв'язки як взаємопов'язану систему рухів фінансових ресурсів, що дає змогу найширше оцінити його фінансовий стан.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Амбросов В.Я., Прохватулов Ю.Ф. Фінансовий аналіз: програмно-методичний посібник і робочий зошит для практичних занять і самостійної роботи студентів факультету менеджменту. Харків: ХНТУСГ, 2007.
2. Білик М.Д., Павловська О.В., Пригуляк Н.М., Невмержицька Н.Ю. Фінансовий аналіз: навч. посібник – 24ге вид., без змін. Київ: КНЕУ, 2007. 592 с.
3. Горкавий В.К. Використання рейтингової методики в аналізі фінансового стану сільськогосподарських підприємств. Вісник ХНАУ Серія "Економіка АПК і природокористування". 2007. № 8. 296 с.
4. Литвин В.М. Фінансовий аналіз: навч. Посібник. Київ: "ХайТек Прес", 2008. 336 с.
5. Олексів І.Б., Фещур Р.В. «Проблеми аналізу та оцінки фінансового стану підприємства» Журнал «Економічний вісник» Випуск 68. 256–263 с.
6. Котенок Г.М. «Виявлення переваг та недоліків методів оцінки фінансового стану підприємства» Научно-технический сборник № 3. 203–212 с.
7. Азарова А.О. Математичні моделі та методи оцінювання фінансового стану підприємства: монографія. Вінниця: ВНТУ, 2010. 172 с.

REFERENCES:

1. Ambrosov V.Ja., Prokhvatilov Ju.F. (2007) Finansovyj analiz: proghramno-metodychnyj posibnyk i robochyj zoshyt dlja praktychnykh zanjatj i samostijnoji roboty studentiv fakuljtetu menedzhmentu [Financial analysis: software and methodical manual and workbook for practical classes and independent work of students of management faculty]. Kharkov: KNTUA.
2. Bilyk M.D., Pavlovsjka O.V., Prytuljak N.M., Nevmerzhycjka N.Ju. (2007) Finansovyj analiz: navch. posibnyk [Financial Analysis: tutorial manual]. Kyiv: KNEU. vol. 24. p. 592.
3. Ghorkavyj V.K. (2007) Vykorystannjarejtynghovoji metodyky v analizifinansovogho stanusiljskoghospodarsjkykh pidpryjemstv [The use of rating methodology in the analysis of the financial condition of agricultural enterprises]. KNAU " AIC economy and environmental management ". no. 8. p. 296.

4. Lytvyn V.M. (2008) Finansovyj analiz: navch. posibnyk [Financial Analysis: tutorial manual]. Kyiv: "KhajTek Pres". p. 336.
5. Oleksiv I.B., Feshhur R.V. «Problemy analizu ta ocinky finansovogho stanu pidpryjemstva» [Problems of analysis and evaluation of the financial state of the enterprise] «Ekonomichnyj visnyk». vol. 68. pp. 256–263.
6. Kotenok Gh.M. «Vyjavlennja perevagh ta nedolikiv metodiv ocinky finansovogho stanu pidpryjemstva» [Identify the advantages and disadvantages of methods of assessing the financial condition of the enterprise]. Scientific and Technical Collection. vol. 3. pp. 203–212.
7. Azarova A.O. (2010) Matematychni modeli ta metody ocinjuvannja finansovogho stanu pidpryjemstva: monohrafija [Mathematical models and methods of estimation of financial state of the enterprise: monograph]. Vinnytsia: VNTU. p. 172.